

REGISTER VAN BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN
(art. 21 Monumentenwet)

TOELICHTING; bij de beschikking tot aanwijzing van een beschermd dorps

gezicht in

SMEERLING

Gemeente: Stadskanaal

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekening nr. 084) door een stippellijn omgrensd gebied.

In het oostelijk gedeelte van de provincie Groningen ligt het gebied Westerwolde, een langgerekt plateau van zandgronden, dat vele eeuwen was omgeven door vrijwel onbegaanbare hoogveenmoerassen. Doorsneden door tal van in dalen gelegen beekjes was de streek zeer geïsoleerd gelegen. Hieraan kwam pas een einde, toen men in de 18de eeuw de waterstand begon te regelen. Een volledige ontsluiting van het gebied kon evenwel eerst plaatsvinden na verdere verbetering van de waterbeheersing in de 19de en 20ste eeuw.

Evenals op het Drents diluviaal plateau kwamen ook in Westerwolde, een van de vroegst bewoonde gedeelten van ons land, de nederzettingen tot ontwikkeling op de grens van de vruchtbare, in de beekdalén voorkomende groenlanden en de hogere bouwgronden (essen). Ook hier werden de boerenbehuizingen in schijnbare orde-loosheid bijeengebouwd en vormden de bewoners een op zichzelf staande gemeenschap van boeren en ambachtslieden. De ontsluiting van dit gebied en de daaruit voortkomende ontwikkeling in de erop volgende periode brachten grote veranderingen met zich mee. Voor een betere en economischer bedrijfsvorming werden tal van bossen en houtwallen gekapt, de grond geëgaliseerd en de landerijen verkaveld. Als gevolg van deze gewijzigde omstandigheden en een andere wijze van bodemgebruik traden ook in de nederzettingenvorm wijzigingen op. Slechts enkele buurtschappen bezitten nog een structuur, die vrijwel gelijk is aan die uit het begin van de vorige eeuw, waarbij de relatie tussen de groepering van boerderijen, de beekdalgronden en de hogere esgronden nog aanwezig is.

Een van de weinige voorbeelden van een gave oude nederzettingstructuur vormt de buurtschap Smeerling, gelegen aan de westzijde van de landstreek Westerwolde. De voor dit type nederzetting kenmerkende willekeurig aandoende, op basis van de utiliteit van het boerenbedrijf, ontstane situering van de verschillende boerderijen is vrijwel ongewijzigd gebleven. De relatie van de boerderijengroepering met de esgronden, waarvan de verkaveling nog gelijk is aan die uit het begin van de 19de eeuw, alsmede de relatie met het oostelijk aangrenzende beekdal, waarop zich het Metbroekbos bevindt, is nog geheel intact.

Ten opzichte van de eerste kadastrale situatie, die omstreeks 1830 in kaart werd gebracht, is slechts weinig veranderd. Enkele boerderijen werden bijgebouwd, slechts twee hoeven en een grote bijschuur zijn verdwenen, waarbij de erven, waarop deze bebouwing heeft gestaan, niet opnieuw werden bebouwd. Prachtig hoog eiken-geboomte omzoomt de boerenerven; vooral in de zomermaanden wordt de plaats van de bebouwing sterk geaccentueerd door de massale beplanting, waartegen de opstallen als 't ware aanleunen.

Behoort bij de beschikking van de Minister
Staatssecretarissen van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk
en van Volkshuisvesting en Ruimte-
lijke ordening van 11 september 1972
Afdeling: M.M.A./Mo Nr.: 165.815 I

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
de secretaris van de Monumentenraad,

REGISTER VAN BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN
(art. 21 Monumentenwet)

TOELICHTING; bij de beschikking tot aanwijzing van een beschermd dorps gezicht in

SMEERLING

Gemeente: Stadskanaal

De eigenlijke nederzetting bestaat uit een achttal boerderijen met schuren, zuidelijk van de provinciale weg Onstwedde-Vlagtwedde. Noordelijk hiervan zijn twee nieuwe boerenbehuizingen gelegen. Van de acht oude opstallen zijn er vier op de lijst van beschermde monumenten geplaatst. De overige vier dateren uit de vorige eeuw, doch zijn zo traditioneel van vorm, dat zij volkomen bij de beschermde objecten aansluiten. De breed uitgebouwde panden zijn voorzien van lage daken, afgedekt met oud-Hollandse pannen in rode kleur. De paden, die de boerenerven begrenzen, zijn veelal onverhard en door hun slingerend beloop dragen zij in niet geringe mate bij tot het karakter van dit type nederzetting.

Het licht glooiende landschap van de zuidelijk aangrenzende essen, het diepgelegen beekdal en het door tal van houtwallen aan de buurtschap verbonden Metbroekbos maken Smeerling tot een van de fraaiste gebieden van de provincie Groningen.

In het kader van de ruilverkaveling Vlagtwedder-Essen is de bijzondere betekenis van de buurtschap Smeerling in cultuurhistorisch, landschappelijk en natuurwetenschappelijk erkend. Op het landschapsplan van de ruilverkaveling is het gebied in kwestie wegens zijn uitzonderlijke betekenis in dit opzicht als "te sparen" opgenomen.

Ook het plan van toedeling is wat de buurtschap Smeerling betreft geheel gericht op de bescherming hiervan. Ten behoeve van de vorming van een natuurwetenschappelijke en landschappelijke beheerseenheid met het Metbroekbos is 16 ha uit het bezit van de Stichting Beheer Landbouwgronden toegewezen aan het Staatsbosbeheer. De grillige perceelsgrenzen zijn in essentie, mede ter handhaving van een gedifferentieerd agrarisch gebruik, zoveel mogelijk gehandhaafd. Er is naar gestreefd de steilranden zoveel mogelijk tot eigendomsgrens te maken.

Bovengenoemde plannen kunnen echter geen bijzondere bescherming scheppen voor de eigenlijke nederzetting (bebouwing) Smeerling. Aan de bescherming van deze nederzetting moet echter om tweeërlei redenen groot belang worden geacht. Als zodanig vormt Smeerling nog een van de weinige voorbeelden van een gave oude Westerwoldse nederzettingsstructuur. Wegens de schoonheid en het karakter van het geheel van deze nederzetting, is het van algemeen belang te achten dat deze bijzondere bescherming verkrijgt. Het is om deze reden, dat de nederzetting Smeerling, voor zover gelegen binnen de aangegeven, mede op een zekere externe bescherming, gerichte omgrenzing op grond van artikel 20 van de Monumentenwet is aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Deze aanwijzing houdt geenszins een algehele bevriezing in; zij heeft als doel om door het scheppen van de juiste stedenbouwkundige maatregelen de basis te leggen tot behoud van het unieke karakter van deze nederzetting.

Op de tweede plaats moet zoals boven uiteengezet uit cultuurhistorische overwegingen aan de bescherming van het geheel van de in de buurtschap Smeerling aanwezige monumentale, landschap-

Behoort bij de beschikking van de Ministers
Staatssecretarissen van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk werk
en van Volkshuisvesting en Ruimte-
lijke Ordening van 11 september 1972
Afdeling: M.M.A./Mo Nr.: 165.815 I

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
de secretaris van de Monumentenraad,

REGISTER VAN BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN
(art. 21 Monumentenwet)

TOELICHTING; bij de beschikking tot aanwijzing van een beschermd dorps gezicht in

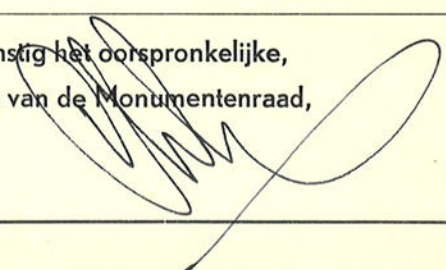
SMEERLING

Gemeente: Stadskanaal

pelijke en natuurwetenschappelijke waarden grote betekenis worden toegekend. Tezamen met de in het kader van de ruilverkaveling Vlagtwedder-Essen getroffen maatregelen kan met de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht deze bescherming van het geheel, vanuit verschillende daarvoor geeigende wettelijke kaders op harmo-nieuze en evenwichtige wijze worden gerealiseerd.

Behoort bij de beschikking van de ~~Ministers~~
Staatssecretarissen van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk
en van Volkshuisvesting en Ruimte-
lijke Ordening van 11 september 1972
Afdeling: M.M.A./Mo

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
de secretaris van de Monumentenraad,

Nr.:165.815 I